

УДК 378.018.8:355.58-051]:378.017:502

Світлана Совгіра

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID ID 0000-0002-8742-7773

Оксана Браславська

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID ID 0000-0003-0852-686X

Наталія Душечкіна

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID ID 0000-0002-4203-7122
DOI 10.24139/2312-5993/2021.10/318-330

ЕКОЛОГО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ХАРАКТЕР ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У статті висвітлено еколого-технологічні особливості та практико-орієнтований характер підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту. Встановлено, що їх підготовка вимагає наявності професійно орієнтованої інфраструктури, різноманіття специфічного обладнання, спорядження, техніки, засобів тощо. Розкрито, що важливим аспектом практичної підготовки рятувальників є організація безпечної роботи з пожежно-рятувальною технікою та інструментом. Передбачено, що екологічні проблеми, необхідність їх розв'язання визначають не тільки основні напрями, але і стратегію змістово-сислової діяльності курсанта з метою забезпечення постійного особистісного розвитку в сфері екології, розкриття значущості природоохоронної діяльності як основи збереження сучасної цивілізації. Доведено ефективність використання широкого спектру технологій: модульної, проектної, технології колективного навчання, різнорівневого навчання. Встановлено значущість спеціальних професійних технологій підготовки фахівців-рятувальників. Виокремлено еколого-технологічні особливості практичної підготовки рятувальників, що підвищують її ефективність.

Ключові слова: екологія, технології, особливості, практико-орієнтований характер, підготовка, майбутні фахівці, рятувальники, ДСНС, цивільний захист.

Постановка проблеми. На початку XXI століття різке погіршення екологічної, економічної та політичної ситуації підвищило кількість катастроф природного, екологічного, техногенного, воєнного, соціального, епідеміологічного характеру.

Вживання людини та людської цивілізації в умовах надзвичайних ситуацій має не регіональний, а світовий масштаб, а отже, належить до глобальних проблем сучасності. Захист людини від існуючих чи потенційних загроз у природній, екологічній, соціальній, техногенній та воєнних сферах – першорядне завдання політики держави, яке виконують фахівці аварійно-рятувальних служб.

В Україні потреба в кваліфікованих фахівцях аварійно-рятувальних служб досить висока. За даними ДСНС України, біля 40% особового складу підрозділів аварійно-рятувальних служб на сьогоднішній день не

укомплектовано професійними рятувальниками та пожежниками (Демент 2018, Молодика 2014).

Реформування служб ДСНС України, переоснащення аварійно-рятувальних сил країни новою технікою, впровадження нових технологій призвело до необхідності підготовки фахівців нової формації, які володіють сучасними способами ведення аварійно-рятувальних робіт та вміють використовувати новітню техніку та технології.

Проблеми підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту в закладах вищої професійної освіти практично не розглядалися у науково-дослідних роботах вітчизняних учених, оскільки національна служба порятунку існує офіційно лише з 1992 року. Дослідженню загальних питань підготовки фахівців для роботи в умовах екстремальних ситуацій присвячено наукові дослідження з проблем адаптації та поведінки особистості в екстремальних умовах (Андрієнко 2012, Євдін 2016, Коваль 2017, Коваль 2019, Молодика 2014 та ін.), організації безпечної життєдіяльності та здорового способу життя (Демент 2018, Пономаренко 2021, Сухара 2015, Литвиновський 2019), безпечної активності людини в різних життєвих ситуаціях (Гора 2013, Дерев'яно 2019, Злотніков 2002, Козяр 2017, Литвин 2016, Мандрик 2014 та ін). Важливі методичні рекомендації щодо безпечних прийомів роботи рятувальників, про методи надання першої допомоги постраждалим, про виживання в умовах катастрофи, організації порятунку містяться у навчальних посібниках та монографіях (Безуглов 2012, Бойчук 2020, Васильєв 2019). Проте існує низка проблем організаційно-педагогічного характеру щодо практико-орієнтованої підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту як етапу безперервної професійної підготовки. Тому визначальним в підготовці майбутнього фахівця цивільного захисту, згідно компетентнісної моделі підготовки фахівця має стати його ставлення до екологічної ситуації, знання в сфері взаємовідносин суспільства і природи.

У зв'язку з цим професійна підготовка фахівців-рятувальників побудована у нашому дослідженні з дотриманням подвійної обумовленості: з одного боку, на основі загальних педагогічних принципів, які є фундаментом підготовки за будь-якими професіями, а з іншого, з урахуванням своєрідності професії фахівців аварійно-рятувальних служб з урахуванням екологічної складової.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка професійна освіта будується на принципі тісного взаємозв'язку теорії та практики, оскільки її педагогічна сутність полягає у цільовій спрямованості освітніх програм на реалізацію отриманих з різних навчальних дисциплін знань, умінь та навичок з

практичної професійної діяльності. Отже, навчальна інформація не є самоціллю навчання, а засобом освоєння та розуміння професійної діяльності.

Професійна підготовка рятувальників також має динамічний і практико-орієнтований характер, оскільки їхня професійна праця передбачає вирішення конкретних оперативних і бойових завдань у екстремальних умовах, що постійно змінюються. Ця специфічна особливість професії значною мірою впливає на організацію теоретичного та практичного навчання фахівців.

Насамперед вона вимагає наявності професійно орієнтованої інфраструктури, різноманіття специфічного обладнання, спорядження, техніки, засобів тощо: спеціальних кабінетів з усіх видів професійної підготовки, спецлабораторій, майданчиків, полігонів, тренувальної вежі; басейну, спортзалів, стадіонів; автодрому, скеледрому; кімнати психологічного розвантаження; кімнати відпочинку; душових; їдальні, буфета; бібліотеки, відеотеки; медичного кабінету; спеціальної пожежно-рятувальної техніки та машин; справного рятувального спорядження, обладнання та інструменту; навчально-методичної та довідкової літератури; сучасної комп'ютерної техніки, мультимедіакомплексів, доступу до Інтернет (Андрієнко 2012, Гора 2013, Коваль 2017, Козяр 2017).

Важливим аспектом практичної підготовки рятувальників є організація безпечної роботи з пожежно-рятувальною технікою та інструментом. Для вирішення цього завдання використовується система допусків до роботи зі спецобладнанням. Курсанту дозволяється робота зі спецтехнікою тільки після здачі відповідного заліку.

Екологічні проблеми, необхідність їх розв'язання визначають не тільки основні напрями, але і стратегію змістово-сислової діяльності курсанта з метою забезпечення постійного особистісного розвитку в сфері екології, розкриття значущості природоохоронної діяльності як основи збереження сучасної цивілізації. Це пов'язано з формуванням додаткового психологічного ресурсу – екологічної компетентності, і, отже, з еколого-технологічними особливостями компетентнісного підходу до освітнього процесу (Пономаренко 2021, Сухара 2015).

Співвідношення теоретичного та практичного навчання фахівців аварійно-рятувальних служб ДСНС має бути зміщене у бік практики, оскільки для цієї професії характерна висока оперативність роботи. Велика кількість практичних занять гарантує найкращу якість засвоєння професійних технологій.

Практична підготовка фахівців завжди будується на теоретичній базі, яка має професійну спрямованість. Теоретичне навчання включає профільні навчальні курси з загальнотеоретичних і фахових дисциплін. Теоретичне навчання дозволяє курсантам зрозуміти теоретичні засади та принципи роботи зі спеціальною пожежно-рятувальною технікою, обладнанням та інструментом, освоїти правила безпеки та виробничі технології (Безуглов 2012, Євдін 2016).

Теоретична та практична підготовка курсантів загалом має формувати: систему наукових знань, що стосуються обраної професії; способи професійної діяльності та прийняття рішень у типовій ситуації; ставлення до світу, природи, людей, професійної праці.

Еколого-технологічний аспект підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає широкий спектр педагогічних форм, методів та технологій навчання, як способів здійснення освітнього процесу.

Багаторівневність та багатопрофільність професійної підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту передбачає використання широкого спектру технологій. Вибір технології – важливий компонент організації навчального процесу та педагогічна умова його ефективності. Він визначається цілями, завданнями та змістом навчання, а також інтелектуальною та психологічною готовністю курсантів. Важливим критерієм ефективності технології є ступінь засвоєння ними знань, їх розуміння навчального матеріалу, що вивчається (Бойчук 2020, Васильєв 2019, Гора 2013, Козяр 2017).

До таких технологій віднесено модульну технологію. Технологію модульного навчання вперше розроблено та викладено П.Цявічене як альтернативу традиційному навчанню. Її сутність полягає у досягненні цілей навчання через її самостійне планування та можливість контролювати. Модуль є інформаційним блоком знань та відповідною технологією оволодіння ними. Модульне навчання дозволяє індивідуалізувати роботу з курсантами, розвиває в них навички самостійної роботи та самоконтролю, активізує процес навчання, встановлюючи між викладачем та курсантами рівноправні відносини. Технологія модульного навчання легко застосовується у закладах вищої професійної освіти і значно підвищує ефективність навчання та професійної підготовки. Можливість варіювати модулі за професійним профілем підготовки дає викладачеві повну свободу при створенні, наприклад спецсеминарів з дисципліни. Модульна технологія сприяє розвитку диференційованості та варіативності навчання.

Модульне навчання є прийнятним для всіх дисциплін, але проблема полягає в тому, що викладачеві потрібно побудувати інформаційні блоки так,

щоб навчання мало послідовний, логічний і взаємопов'язаний характер. Важливе значення має також співвідношення обов'язкових та спеціальних модулів дисципліни, тому при відборі змісту модулів необхідно дотримуватись вимог освітніх та професійних стандартів. Будь-який модуль має бути забезпечений технологією його вивчення та проміжного контролю засвоєння знань. Це можуть бути контрольні питання за темами, кросворди, тести, опорні конспекти, схеми, таблиці, сторінки робочих зошитів із завданнями, зокрема з екологічної проблематики та ін.

Для підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту застосовано технологію проектної діяльності, орієнтовану на проблемне навчання, технологію різнорівневого навчання, технологію колективного навчання, орієнтовані на особистість майбутнього фахівця цивільного захисту.

Технологію проектної діяльності вперше було запропоновано Д. Дьюї та його послідовником У. Кілпатріком, який розробив метод проектів. Відповідно до цієї технології навчання має проводитися з урахуванням інтересів та цілей особистості, що відповідає її потребам. Суть технології полягає в тому, що здобувач повинен виділити в темі проблему, потім вирішити її та отримати результат. Таким чином, технологія проектної діяльності спрямована насамперед на розвиток у здобувачів навичок науково-дослідної діяльності.

У ході дослідженнями нами застосовано практико-орієнтовані, дослідницькі, інформаційні, творчі та рольові проекти. Проекти можуть реалізовуватися в рамках однієї або кількох навчальних дисциплін та здійснюватися під керівництвом одного чи кількох викладачів. Формами презентації проектів є наукова доповідь, ділова гра, спектакль, екскурсія, інсценування, спортивна гра, ігри із залом, прес-конференція та ін. Різноманітність форм проектної технології розвиває творчі здібності не лише курсантів, а й викладачів. Для підготовки рятувальників технологія проектної діяльності цікава тим, що вона, по-перше, практико-орієнтована, може застосовуватися на практичних заняттях, по-друге, розвиває у них морально-вольові професійно значущі особисті якості та комбіноване мислення (дивергентне) та конвергентне.

Технологія проектної діяльності є особистісно-орієнтованою технологією, оскільки вона сприяє розвитку комунікативних навичок особистості, волі, пам'яті, самостійності. Вона дозволяє створити такі організаційно-педагогічні умови, за яких навчання здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей людини. Проте проблемою технології є складність виділення критеріїв оцінки проекту та великий обсяг

підготовчої роботи. Виходячи з цього застосування цієї педагогічної технології не може бути тільки на одному занятті (крім мініпроектів), і більше підходить для позааудиторної роботи з навчальної дисципліни.

Технологія колективного навчання має значення для навчально-професійної діяльності рятувальників, оскільки однією із значущих особистісних якостей фахівців ДСНС є вміння працювати в команді та надавати взаємодопомогу. Крім засвоєння навчального матеріалу, вона дозволяє розвивати у курсантів комунікативні вміння та взаєморозуміння. Технологія була винайдена А. Рівін та заснована на принципі взаємонавчання. Ця технологія широко застосовується під час занять з організацією роботи у парах. Як і попередні технології, вона орієнтована на розвиток особистості здобувача, актуалізацію його досвіду та знань при вирішенні певного практичного завдання. Курсант одночасно виступає у ролі викладача, у ролі здобувача, оцінює свої та чужі результати навчальної та професійної діяльності. У підготовці рятувальників технологія може бути застосована на заняттях із усіх дисциплін. Висока ефективність засвоєння знань через використання технології колективного навчання значно підвищує якість підготовки фахівців для служб ДСНС (Дерев'янюк 2019, Злотніков 2002, Литвин 2016).

Технологія різнорівневого навчання застосовується в освітніх закладах усіх рівнів. Сутність технології полягає у диференціації курсантів за рівнем їхньої підготовки: кожному курсанту для вивчення навчального матеріалу відводиться час, що відповідає його здібностям та можливостям. Позитивним моментом технології є те, що вона гарантує повне засвоєння базового обсягу програмного матеріалу з дисципліни. Найнижчим рівнем програмного матеріалу завдань є рівень державного стандарту. Така технологія застосовується і щодо теми, і під час контролю її засвоєння. Технологія різнорівневого навчання розрахована на конкретного курсанта, оскільки дозволяє здійснювати індивідуальний підхід у їх навчанні з урахуванням інтелектуальної та психологічної готовності; формує у них навички самостійності. Технологія різнорівневого навчання підходить для різних моделей підготовки та освітніх закладів, у тому числі для підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту. У підготовці рятувальників технологія може застосовуватися щодо фахових дисциплін, в теоретичній і практичній підготовці, аудиторній та позааудиторній самостійній навчальній діяльності, а отже можливим є застосування екологічного матеріалу.

Поряд із загальними педагогічними технологіями навчання для реалізації цілей та змісту підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту

використовуються спеціальні професійні технології підготовки фахівців. До технологій порятунку належать різноманітні пошуково-рятувальні роботи: пошуково-рятувальні роботи під час дорожньо-транспортних пригод; пошуково-рятувальні роботи під час обвалення будівель та споруд; пошуково-рятувальні роботи в акваторії; пошуково-рятувальні роботи у природному середовищі; пошуково-рятувальні роботи у техногенній зоні (Безуглов 2012, Гора 2013, Демент 2018, Молодика 2014).

Основними технологіями у пошуково-рятувальних роботах при ДТП є технології стабілізації транспортного засобу та технологія розблокування постраждалих. Обидві технології вимагають застосування великої кількості аварійно-рятувального інструменту та пристроїв. При сильних травмах та пошкодженнях рятувальник самостійно повинен вміти надати потерпілому першу медичну допомогу, у тому числі провести реанімаційні заходи.

Пошуково-рятувальні роботи під час обвалення будівель та розгрібання завалів включають технології розвідки та пошуку постраждалих, технології стабілізації конструкцій, технології деблокування постраждалих та їх евакуації. У пошуково-рятувальних роботах під час обвалення будівель та споруд широко використовуються альпіністські технології. В основному вони відпрацьовуються на практичних заняттях з висотної підготовки рятувальників. Вони включають комплекси вправ і тренінгів із зав'язування різного виду вузлів, роботи з мотузками, організації евакуації та страховки при порятунку постраждалих з верхніх поверхів будівлі, організації індивідуальної та колективної страховки та ін.

Евакуаційні технології поділяються на: евакуацію по глухій стіні; евакуацію косим «ліфтом»; із застосуванням рятувального рукава; із застосуванням технічних засобів. Вибір технології залежить від характеру та умов конкретної надзвичайної ситуації.

На заняттях з висотної підготовки формуються вміння та навички проведення такелажних робіт зі стропування (обв'язування) вантажів, їх підйому і переміщення: гаковий вузол, гаковий вузол з накидом, мертва петля, петля навхрест. Важливим компонентом в освоєнні технологій такелажних робіт є вивчення знакової сигналізації при переміщенні вантажів кранами, де кожен жест означає певну команду: підняти груз чи гак, опустити груз чи гак, передвинути кран, повернути стрілу, підняти стрілу.

Особливістю рятувальних технологій є застосування великої кількості інструментів, спорядження, обладнання, пристроїв та техніки.

Специфікою пошуково-рятувальних робіт в акваторії є застосування вертолітної рятувальної технології та необхідність водолазної підготовки

фахівців. Важливим умінням також вважається здатність керувати маломірними суднами та іншими плавзасобами (човнами, аквабайками тощо). Подібна спеціалізована підготовка потребує наявності в освітньому закладі басейну, аквалангів, водолазних костюмів, суден, барокамери. Для виконання водолазних робіт потрібен спеціальний допуск, який можна отримати лише після складання відповідних іспитів.

Велике значення у технології пошуково-рятувальних робіт у техногенній зоні мають знання фахівця у галузі фізики, хімії, теорії горіння, електротехніки, механіки, а також вміле поводження зі спецтехнікою та інструментом. Технології пошуково-рятувальних робіт в умовах техногенної катастрофи включають: технологію розвідки зони забруднення та пошук постраждалих, локалізацію зони та джерел аварії, деблокування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги, їх евакуацію із зони катастрофи, ліквідацію наслідків НС.

Важливою умовою при пошуково-рятувальних роботах у техногенній зоні є використання засобів індивідуального та колективного захисту, спецодягу та взуття.

Таким чином, відмінністю технології професійної підготовки рятувальників є інтерактивність, практична орієнтованість, інтегрованість, комбінованість (одночасне застосування). Вибір рятувальних технологій завжди зумовлений характером надзвичайної ситуації. При підготовці майбутнього фахівця цивільного захисту необхідне його практичне навчання всім технологіям, оскільки він має працювати в різних екстремальних умовах.

Особливістю практичної підготовки рятувальників є чітка (відповідно до нормативів) алгоритмізація практичних дій та доведення професійних умінь до автоматизму. У зв'язку з ризиком для життя самого рятувальника та рятованого практична діяльність фахівців аварійно-рятувальних служб потребує особливо відповідальної та ретельної розробки рятувальних технологій.

Специфічною спрямованістю підготовки має стати формування у курсантів високих культурних та духовних цінностей, професійно значущих соціально-політичних, пізнавальних, емоційно-вольових якостей особистості, таких як здатність витримувати великі морально-психологічні та фізичні навантаження, стресостійкість, готовність до ризику, швидка адаптація до екстремальних умов, відповідальне та творче ставлення до своєї праці (Злотніков 2002, Литвин 2016, Мандрик 2014).

В результаті аналізу практичного застосування технологій підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту нами виокремлено еколого-технологічні особливості, що підвищують її ефективність:

- створення в освітньому закладі сприятливого, демократичного середовища, гуманного та уважного ставлення до особистості та її потреб;

- актуалізація особистісного розвитку за рахунок формування позитивної мотивації навчально-професійної діяльності, активне залучення курсантів до розв'язання екологічних проблем та екологобезпечної професійної діяльності;

- акцентування уваги під час навчання на розвитку професійно та соціально значущих особистісних якостей фахівців;

- практична орієнтованість професійної підготовки за рахунок надання сучасних наукових та професійних знань, освоєння інноваційних технологій та нової спецтехніки, отримання більшої кількості спеціальностей у межах професії;

- інтегративність (встановлення міжпредметних зв'язків) та професійна спрямованість змісту навчання за допомогою впровадження технології модульного навчання;

- активізація процесу навчання за допомогою використання нових інтерактивних педагогічних технологій, методів та форм навчання;

- диференційованість, варіативність навчання;

- екологізація навчання;

- розвинена інфраструктура та навчально-матеріальна база освітнього закладу, оснащення процесу навчання сучасним обладнанням та технікою;

- можливість підготовки рятувальників під час участі у змаганнях, зльотах, таборах, екологічних заходах.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, у процесі висвітлення еколого-технологічних особливостей та практико-орієнтованого характеру підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту встановлено, що їх підготовка вимагає наявності професійно орієнтованої інфраструктури, різноманіття специфічного обладнання, спорядження, техніки, засобів тощо. Важливим аспектом практичної підготовки рятувальників є організація безпечної роботи з пожежно-рятувальною технікою та інструментом. Передбачено, що екологічні проблеми, необхідність їх розв'язання визначають не тільки основні напрями, але і стратегію змістово-смыслові діяльності курсанта з метою забезпечення постійного особистісного розвитку в сфері екології, розкриття значущості природоохоронної діяльності як основи збереження сучасної цивілізації. Доведено ефективність використання широкого спектру технологій: модульної, проектної, технології колективного навчання, технології різнорівневого навчання. Встановлено

значущість спеціальних професійних технологій підготовки фахівців. Виокремлено еколого-технологічні особливості практичної підготовки рятувальників, що підвищують її ефективність.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виокремленні особливостей екологобезпечної професійної діяльності майбутніх рятувальників в аспекті розв'язання екологічних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрієнко, В. М. (2012). Шляхи удосконалення системи підготовки фахівців сфери цивільного захисту. *14-та всеукр. наук.-практ. конф. рятувальників* : матеріали (Київ, 26–27 вересня 2012 р.). Київ, 91–94. (Andrienko, V. M. (2012). Ways to improve the system of training specialists in the field of civil protection. *14th All-Ukrainian science and practice conf. rescuers: materials* (Kyiv, September 26–27, 2012). Kyiv, 91–94.
- Безуглов, О. Є., Іщук, В. М., Коленов, О. М. та ін. (2012). *Організація служби та підготовки особового складу пожежно-рятувальних підрозділів*. Харків. (Bezuglov, O. E., Ishchuk, V. M., Kolenov, O. M. and others. (2012). *Organization of service and training of personnel of fire and rescue units*. Kharkiv).
- Бойчук, Ю., Таймасов, Ю. (2020). *Теоретико-методологічні аспекти розвитку професійної компетентності фахівців пожежно-рятувальної служби в системі підвищення кваліфікації*. Х. (Boychuk, Yu., Taimasov, Yu. (2020). Theoretical and methodological aspects of the development of professional competence of fire and rescue service specialists in the system of professional development. Kh.).
- Васильєв, І. О., Пруський, А. В., Тищенко, В. О., Мельник, В. І. (2019). Впровадження інноваційних методів навчання при підвищенні кваліфікації фахівців цивільного захисту. *Наукове забезпечення освітньої діяльності у сфері цивільного захисту* : матеріали II наук.-практ. конф. (Київ, 16 трав. 2019 р.). Київ. 18–20. (Vasilev, I. O., Pruskyi, A. V., Tyshchenko, V. O., Melnyk, V. I. 2019. Implementation of innovative training methods for upgrading the qualifications of civil defense specialists. *Scientific support of educational activities in the field of civil protection: materials of the II science-practice. conf.* (Kyiv, May 16, 2019). Kyiv. 18–20).
- Гора, В. А. (2013). Особливості системи професійної підготовки курсантів у вищих навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 14, 107–111. (Gora V. A. (2013). (Peculiarities of the system of professional training of cadets in higher educational institutions of the State Emergency Service of Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 14, 107–111).
- Демент, М. О., Костикова, І. І., Тарадуда, Д. В. (2018). *Професійна діяльність майбутнього офіцера ДСНС України в сучасних умовах*. Харків. (Dement, M. O., Kostykova, I. I., Taraduda, D. V. (2018). *Professional activity of the future officer of the State Emergency Service of Ukraine in modern conditions*. Kharkiv).
- Дерев'янко, О. Г., Юрченко, В. О. (2019). Організації взаємодії між органами управління та силами цивільного захисту – ключове питання управління у надзвичайних ситуаціях. *Наукове забезпечення освітньої діяльності у сфері цивільного захисту* : матеріали II наук.-практ. конф. (Київ, 16 трав. 2019 р.). Київ. 119–121. (Derevyanko, O. G., Yurchenko, V. O. (2019). Organization of interaction between management bodies and civil defense forces is a key issue of management in

emergency situations. *Scientific support of educational activities in the field of civil protection: materials of the II science-practice. conf.* (Kyiv, May 16, 2019). Kyiv. 119–121).

- Євдін, О. М., Хроменков, Г. Є., Коробкін, В. Ф. та ін. (2016). Деякі погляди щодо реформування системи підготовки фахівців у сфері вищої освіти для ДСНС України. *Науковий збірник Інституту державного управління у сфері цивільного захисту*, 4, 39–48. (Yevdin, O. M., Khromenkov, G. E., Korobkin, V. F. and others. (2016). Some views on reforming the system of training specialists in the field of higher education for the State Emergency Service of Ukraine. *Scientific collection of the Institute of State Administration in the Field of Civil Protection*, 4, 39–48).
- Злотніков, А. Л. (2002). Формування емоційної стійкості курсантів – один із шляхів подолання міжособистісних конфліктів в умовах реформування вищої школи. *Багалиївські читання в НУА: матеріали V Багалиївських читань* (Харків, 5 лист. 2002 р.). Харків, 5.149–152. (Zlotnikov, A. L. (2002). Formation of emotional stability of cadets is one of the ways to overcome interpersonal conflicts in the conditions of higher school reform. *Bagaliiv readings at the NUA: materials of V Bagaliiv readings* (Kharkiv, November 5, 2002). Kharkiv. 149–152).
- Коваль, І. С. (2017). Психолого-педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. *Modern science – Moderní věda*, 1, 134–139. (Koval, I. S. (2017). Psychological and pedagogical conditions for the formation of professional readiness of future rescuers for activities in extreme conditions. *Modern science – Modern science*, 1, 134–139).
- Коваль, М. С. (2019). Концептуальні засади модернізації підготовки фахівців служби цивільного захисту в закладах вищої освіти ДСНС України. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*, 19, 139–145. (Koval, M. S. (2019). Conceptual principles of modernization of training of civil protection service specialists in higher education institutions of the State Emergency Service of Ukraine. *Bulletin of the Lviv State University of Life Safety*, 19, 139–145).
- Козяр, М. М., Литвин, А. В. (2017). Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*, 15, 199–208. (Kozyar, M. M., Lytvyn, A. V. (2017). Peculiarities of training of civil defense specialists for activities in emergency situations. *Bulletin of the Lviv State University of Life Safety*, 15, 199–208).
- Литвин, А. В., Руденко, Л. А. (2016). Психологічні аспекти підготовки рятувальників ДСНС України. *Пожежна та техногенна безпека. Теорія, практика, інновації*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 20–21 жовт. 2016 р.). Львів. 575–577. (Lytvyn, A. V., Rudenko, L. A. (2016). Psychological aspects of training rescuers of the State Emergency Service of Ukraine. *Fire and technological safety. Theory, practice, innovations: Mater. international science and practice conf.* (Lviv, October 20–21, 2016). Lviv. 575–577).
- Литвиновський, Є. Ю. (2019). Теоретичний аналіз наукових досліджень з проблеми підготовки фахівців для сфери цивільної безпеки. *Наукове забезпечення освітньої діяльності у сфері цивільного захисту: матеріали II наук.-практ. конф.* (Київ, 16 трав. 2019 р.). Київ. 124–126. (Litvinovsky, E. Yu. (2019). Theoretical analysis of scientific research on the problem of training specialists for the field of civil security. *Scientific support of educational activities in the field of civil protection: materials of the II science-practice. conf.* (Kyiv, May 16, 2019). Kyiv. 124–126).
- Мандрик, Л. М., Гребінник, І. О. (2014). Емоційна стійкість, як умова успішної діяльності майбутніх фахівців пожежної безпеки ДСНС України. *Наукове забезпечення*

діяльності оперативно-рятувальних підрозділів (теорія та практика): зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 12 бер. 2014 р.). Харків. 14–15. (Mandrik, L. M., Hrebinnyk, I. O. (2014). Emotional stability as a condition for the successful activity of future fire safety specialists of the State Emergency Service of Ukraine. *Scientific support of operational and rescue units (theory and practice)*: coll. all-Ukrainian materials science and practice conf. (Kharkiv, March 12, 2014). Kharkiv. 14–15).

Молодика, Є. А., Олійник, А. В. (2014). Щодо організації та планування заходів оперативного реагування на надзвичайні ситуації. *Наукове забезпечення діяльності оперативно-рятувальних підрозділів (теорія та практика)*: зб. матеріалів всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 12 бер. 2014 р.). Харків. 19–20. (Molodyka E. A., Oliynyk A. V. (2014). Regarding the organization and planning of emergency response measures. *Scientific support of operational and rescue units (theory and practice)*: coll. all-Ukrainian materials science and practice conf. (Kharkiv, March 12, 2014). Kharkiv. 19–20).

Пономаренко, С. І. (2021). Екологічна специфіка професійної діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2 (106), 351–366. (Ponomarenko, S. I. (2021). Environmental specifics of the professional activity of future civil defense specialists. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2 (106), 351–366).

Сухара, І. В. (2015). Підходи до формування екологічної культури та екологічної компетентності державних службовців. *Інвестиції: практика та досвід*, 3, 121–126. (Sukhara I. V. (2015). Approaches to the formation of environmental culture and environmental competence of civil servants. *Investments: practice and experience*, 3, 121–126).

РЕЗЮМЕ

Совгира Светлана, Браславская Оксана, Душечкина Наталья. Экологическо-технологические особенности и практико-ориентированный характер обучения будущих специалистов по гражданской защите.

В статье раскрыты экологическо-технологические особенности и практико-ориентированный характер обучения будущих специалистов по гражданской защите. Установлено, что их подготовка требует доступности профессионально ориентированной инфраструктуры, разнообразия конкретного оборудования, оборудования, средств и т. д. Выявлено, что важным аспектом практической подготовки спасателей является организация безопасной работы с пожарным и спасательным оборудованием и инструментами. Предполагается, что экологические проблемы, необходимость их решения определяются не только основными направлениями, но и стратегией содержания и семантической деятельности кадета, чтобы обеспечить постоянное личное развитие в области экологии, чтобы раскрыть важность экологической деятельности как основы для сохранения современной цивилизации. Эффективность использования широкого спектра технологий: модульный, дизайн, технология коллективного обучения, многоуровневое обучение. Важность специальных профессиональных технологий обучения специалистов-ресурсов. Экологические и технологические особенности практической подготовки спасателей, которые повышают ее эффективность, различаются.

Ключевые слова: экология, технологии, особенности, практико-ориентированный характер, обучение, будущие специалисты, спасатели, SES, гражданская защита.

SUMMARY

Sovhira Svitlana, Braslavska Oksana, Dushechkina Nataliia. Environmental and technological features and practically-oriented character of the training of future civil protection specialists.

The article highlights the ecological and technological features and the practice-oriented nature of the training of future civil defense specialists. It was established that their preparation requires the presence of a professionally oriented infrastructure, a variety of specific equipment, techniques, means, etc. It was revealed that an important aspect of the practical training of rescuers is the organization of safe work with fire-rescue equipment and tools. It is assumed that environmental problems and the need to solve them determine not only the main directions, but also the strategy of the cadet's substantive and meaningful activity with the aim of ensuring constant personal development in the field of ecology, revealing the importance of environmental protection activities as the basis for the preservation of modern civilization. It has been proven that the effectiveness of using a wide range of technologies. The essence of modular technology is revealed, which consists in the fact that the teacher needs to build information blocks so that learning has a consistent, logical and interconnected character; the technology of project activity, the essence of which is that the acquirer must identify a problem in the topic, then solve it and get a result; the technology of collective training, which is important for the educational and professional activity of rescuers, since one of the significant personal qualities of emergency services specialists is the ability to work in a team and provide mutual assistance; the technology of multi-level training, the essence of which is the differentiation of cadets according to the level of their training: each cadet is given time to study the educational material that corresponds to his abilities and capabilities. The importance of special professional technologies for the training of specialists has been established. The peculiarity of the practical training of rescuers is revealed: a clear (in accordance with the standards) algorithmization of practical actions and bringing professional skills to automatism. The ecological and technological features of the practical training of rescuers, which increase its effectiveness, are singled out.

Key words: ecology, technologies, features, practice-oriented nature, training, future specialists, rescuers, emergency services, civil protection.